

ŞADLİNSKİNİN MİRASI VƏ XATİRƏSİNİN ƏBƏDİLƏŞDİRİLMƏSİ

Abbasqulu bəy Şadlinskiyə şəxsi əşyaları və mükafatları bu gün Azərbaycanın hər tarixini öyrənən tədqiqatçılar üçün ən qiymətli eksponatlardır. Onun ölümü və ondan sonrakı "repressiya" illəri bir çox əşyanın itməsinə səbəb olsa da, qalan nümunələr onun necə bir nüfuz sahibi olduğunu sübut edir.

1. Naxçıvan Dövlət Tarix Muzeyindəki eksponatlar

▲ Abbasqulu bəyin fəaliyyəti daha çox Naxçıvanla bağlı olduğundan, onun əsas əşyaları burada saxlanılır:

▲ *Şəxsi Silahı (Qılıncı):* Muzeydə qorunan ən diqqətçəkən əşyalardan biri onun gümüş işləməli qılıncıdır. Bu qılınc həm döyüş silahı, həm də bəylik atributu kimi xüsusi sənətkarlıqla hazırlanıb.

▲ *Hərbi Çantası və Durbini:* Döyüş meydanlarında istifadə etdiyi dəri hərbi çanta və ərazini müşahidə etmək üçün işlətdiyi durbin də burada sərgilənir. Bu əşyalar onun bir komandir kimi peşəkarlığından xəbər verir.

2. "Qırmızı Bayraq" Ordeninin taleyi

▲ Abbasqulu bəyin 1921-ci ildə aldığı Azərbaycan SSR-in "Qırmızı Bayraq" ordeni o dövr üçün unikal bir mükafat idi.

▲ *Tarixçəsi:* Bu orden gümüşdən tökülürdü və mərkəzi hissəsi qırmızı emalla örtülürdü. Azərbaycan SSR-in özünəməxsus hərbi rəmzlərini (aypara və ulduz) daşıyırdı.

▲ *Mühafizəsi:* Şadlinski qətlə yetirildikdən sonra onun mükafatlarının bir hissəsi ailəsi tərəfindən çox böyük risklərlə gizlədilib (çünki sovet hakimiyyəti bəzən "xalq düşməni" elan etdiyi şəxslərin nişanlarını da müsadirə edirdi).

3. Digər şəxsi əşyalar və diplomatik hədiyyələr

▲ Onun bəzi şəxsi əşyaları isə hələ də ailə arxivlərində və ya özəl kolleksiyalarda qorunmaqdadır:

▲ *Gümüş Kəməri:* Bir Azərbaycan bəyi olaraq, gümüş kəmər onun mütləq aksesuarı idi. Bu kəmər həm də onun qəməsini daşımaq üçün nəzərdə tutulmuşdu.

▲ *Mükafat Tapançası (Mauser):* Şəxsi arxiv məlumatlarına görə, ona hədiyyə edilən Mauser tapançası sədəf saplı və üzəri oyma naxışlı olub. Bu tip silahlar o dövrdə yalnız ən yüksək rütbəli və xüsusi xidməti olan sərkərdələrə verilirdi.

4. Şəxsi mandatı və sənədləri

▲ Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Əlyazmalar İnstitutunda və Arxiv İdarəsində Abbasqulu bəyə aid bəzi mühüm sənədlər qorunur:

▲ *Naxçıvan İnqilab Komitəsinin mandatı:* Bu sənəd ona Naxçıvanda hərbi birləşmələr qurmaq üçün qeyri-məhdud səlahiyyət verirdi.

5. Məktublaşmalar: Nəriman Nərimanov və Kazım Qarabəkir paşa ilə apardığı yazışmaların bəzi nüsxələri onun diplomatik bacarığını göstərir.

Təltif Olunma Şərtləri Haqqında Bir Detal

▲ Maraqlıdır ki, Abbasqulu bəyə "Qırmızı Bayraq" ordeni verilərkən rəsmi sənəddə belə yazılmışdı:

▲ "Naxçıvanın strateji nöqtələrini daşnak işğalından qurtardığına və yerli əhalini qırğından xilas etdiyinə görə..." Bu, o deməkdir ki, sovet hökuməti onun xidmətinə sadəcə "inqilabi" deyil, həm də humanitar və xilaskar bir missiya kimi qəbul etməyə məcbur olmuşdu.

Xatirəsinin əbədiləşdirilməsi

Abbasqulu bəy Şadlinskiyə *xatirəsi* həm dövlət səviyyəsində, həm də xalqın mənəvi yaddaşında dərin iz buraxmışdır. Baxmayaraq ki, sovet dövründə o, "inqilabçı" kimi təqdim edilirdi, müstəqillik illərində onun fəaliyyəti əsl milli qəhrəman və doğma torpaqların müdafiəçisi kontekstində yenidən dəyərləndirilmişdir.

Onun xatirəsinin əbədiləşdirilməsi istiqamətində atılan əsas addımlar aşağıdakılardır:

1. Küçə və yaşayış məntəqələrinin adlandırılması

Azərbaycanın bir çox bölgəsində, xüsusilə də onun canı ilə bağlı olan Naxçıvanda Şadlinskiyə adı uca tutulur:

Bakı və Naxçıvan: Hər iki şəhərdə Abbasqulu bəyin adını daşıyan mərkəzi küçələr mövcuddur.

Vedi kəndi: Naxçıvan Muxtar Respublikasının Şərur rayonunda onun və tərəfdarlarının qurduğu yaşayış məntəqələrindən biri onun xatirəsinə Vedi adlandırılmışdır.

2. Heykəllər və abidələr

Onun xatirəsinə ucaldılan abidələr sərkərdənin mərdliyini və yenilməzliyini simvolizə edir:

Naxçıvan Muxtar Respublikası: Şərur rayonunun mərkəzində Abbasqulu bəy Şadlinskiyə möhtəşəm abidə ucaldılmışdır. Bu abidə onun həm bir hərbi, həm də el ağsaqqalı obrazını əks etdirir.

Böyük Vedi (Ermənistan): 1970-ci illərdə Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Abbasqulu bəyin vətəni olan Vedidə onun büstü qoyulmuşdu. Lakin 1980-ci illərin sonunda erməni millətçiləri tərəfindən həmin abidə vəhşicəsinə dağıdılmışdır.

3. "Axırıncı aşırım" filmi və ədəbiyyat

Onun xatirəsini xalqın qəlbinə həkk edən ən güclü vasitə sənət olmuşdur:

Roman: Fərman Kərimzadənin "Qarlı aşırım" romanı bu böyük şəxsiyyətin həyatını və mübarizəsini sənədli-bədii faktlarla gələcək nəsillərə ötürən əsas mənbədir.

Kino: 1971-ci ildə çəkilən "Axırıncı aşırım" bədii filmi Abbasqulu bəy obrazını Azərbaycan kinosunun ölməz qəhrəmanına çevirdi. Aktyor Həsən Məmmədovun yaratdığı təmkinli, müdrik və cəsur "Bəy" obrazı bu gün də sevilərək izlənilir.

4. Muzeylər və Arxivlər

Onun xatirəsi rəsmi muzey eksponatları ilə qorunur:

Naxçıvan Dövlət Tarix Muzeyində onun şəxsi əşyaları, ordeni və sənədləri üçün xüsusi güşə ayrılmışdır.

Mütəmadi olaraq onun yubileyləri dövlət səviyyəsində qeyd olunur, elmi konfranslar keçirilir.

5. Xalq dastanları və rəvayətlər

Rəsmi tədbirlərdən əlavə, Vedibasar və Naxçıvan camaatı arasında Abbasqulu bəy haqqında çoxsaylı rəvayətlər və bayatılar yaşayır. Xalq onu hələ də "Vedi aslanı" kimi xatırlayır.

Maraqlı bir fakt: Bu gün Azərbaycanda hərbi məktəblərdə və tarix dərsləklərində Abbasqulu bəyin "Qırmızı Tabor"unun hərbi taktikası bir vətənpərvərlik və strateji zəka nümunəsi kimi tədris olunur.

Qərbi Azərbaycana Qayıdış Konsepsiyası

Son illərdə (2023-2026) Qərbi Azərbaycana qayıdış məsələsi dövlət siyasətinin prioriteti olduğu üçün, Abbasqulu bəy kimi simvolların xatirəsi daha tez-tez ön plana çıxarılır. Prezidentin çıxışlarında Qərbi azərbaycanlıların öz dədə-baba yurdlarına qayıdışı və ordakı tarixi abidələrin (o cümlədən Şadlinskiyin məzarının) bərpası tez-tez vurğulanır.

Xülasə olaraq: Hazırda 2026-cı ilin fevral ayında və Abbasqulu bəyin 140 illiyi ilə bağlı rəsmi anım tədbirlərinin keçirilməsi gündəmdədir.

- *Bakı, Abşeron, Naxçıvan, Yevlax, Xaçmaz, Göygöl şəhərlərində Abbasqulu bəy Şadlinskiyin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi məqsədilə küçə və prospektlər xalq qəhrəmanının adı ilə adlandırılmışdır.*

Yevlax rayonu, Abbasqulu bəy Şadlinski küçəsi

İmişli rayonunda Abbasqulu bəy Şadlinski küçəsi